

Pyöreän pöydän keskustelu sosiaalisista innovaatioista

Keskustelumuistio

14.6.2023

Kokoajat: Soile Kuitunen ja Tarmo Lemola

Suomalaista innovaatiopolitiikkaa pitää suunnata yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisuun – tarvitsemme lisää sosiaalista ja yhteiskunnallista innovointia

Suomalaista innovaatiopolitiikkaa pitää suunnata tietoisesti ja tavoitteellisesti yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisuun. Tarvitsemme lisää sosiaalista ja yhteiskunnallista innovointia, jolla haetaan vastauksia aikamme kiperiin ongelmiin.

[Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus](#) kutsui innovaatiotoiminnan ja -politiikan keskeisiä asiantuntijoita pyöreän pöydän keskusteluun sosiaalisista innovaatioista ja niiden edistämisestä 14.6.2023. Keskustelun tavoitteena oli saada ideoita ja näkemyksiä YYO:n toimintaan ja sosiaalisia innovaatioita koskevien toimenpidesuosittelujen muotoiluun.

Keskustelua pohjusti Tarmo Lemolan laatima selvitys raportti (Sosiaalinen innovaatio – sanoista tekoihin (pdf) [LINKKI](#)), joka lähetettiin ennakkomateriaalina osallistujille. Lisäksi Lemola piti tilaisuudessa puheenvuoron. Muistion kirjauksissa on hyödynnetty näitä materiaaleja.

Sosiaalisten innovaatioiden tärkeys alettiin tiedostaa 2000-luvun vaihteessa

Suomessa sosiaalisten innovaatioiden tärkeys alettiin tiedostaa 2000-luvun vaihteessa. Edelläkävijöitä olivat Sitra ja Stakes. Sitra liitti sosiaaliset innovaatiot regulaatioon, politiikkaan sekä organisatoriseen rakenteisiin ja toimintamalleihin tehtäviin uudistuksiin. Stakes puolestaan keskittyi sosiaalisissa innovaatioissa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksiin.

Tutkimus- ja innovaatiopolitiikan piiriin sosiaalinen innovaatio tuli Suomessa 2000-luvun alussa, kun valtion tiede- ja teknologianeuvosto nosti vuonna 2003 ilmestyneessä katsauksessaan sosiaaliset innovaatiot teknologisten innovaatioiden rinnalle innovaatiopolitiikan painopisteeksi. Asian vauhdittamiseksi neuvosto ehdotti sosiaalisten innovaatioiden kehittämisstrategian laatimista.

Strategiaa ei ole vielä tähän mennessä tehty. Parlamentaarisen TKI-työryhmän loppuraportissa ja TKI-rahoitussuunnitelmassa vuodelta 2022 sosiaalinen innovaatio on jäänyt muutaman lyhyen maininnan varaan. Sen sijaan dokumenteissa korostetaan, kuten jo aikaisemminkin on eri yhteyksissä tehty, tutkimuksen ja innovaatioiden tärkeyttä yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemisessa. Pääpaino TKI-menojen lisäyksessä on kuitenkin siinä, että tällä tuetaan yritysten teknologiapohjaista innovaatiotoimintaa.

Sosiaalisia innovaatioita tekevistä ja yleisemmin sosiaalista innovaatiotoimintaa edistävästä toimijoista on Suomessa alkanut vähitellen muodostua uudentyyppinen sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemi. Osana EU:n aloitetta ja rahoitusta Suomessa on valmisteilla sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskus. THL on jatkanut Stakesin aloittamaa sosiaalisten innovaatioiden edistämistoimintaa.

Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus on liittynyt sosiaalisen innovaatiotoiminnan kehittäjiin. Myös monet sote-alan järjestöt ovat alkaneet tunnistaa roolinsa sosiaalisina ja yhteiskunnallisina innovaattoreina

aiempaa paremmin. Edelleen sosiaalisten innovaatioiden toimijuutta on paljon piilossa, erityisesti kansalaisyhteiskunnassa.

Rahoitusta ja politiikan sisältöä on suunnattava uudelleen

Pyöreän pöydän keskustelussa kantavaksi teemaksi muodostui innovaatiopolitiikan sisällöllisen uudistamisen tarve. Pelkkä rahoitus ja sen lisääminen eivät riitä. Rahoitusta tulee myös suunnata uudelleen. Rahoituskriteereihin tarvitaan yhteiskunnalliset hyödyt ja vaikuttavuus.

Innovaatiopolitiikalla voidaan vaikuttaa keskeisesti yhteiskunnalliseen kehitykseen, kun TKI-rahoitusta, tukea ja osallisuutta tarjotaan laajasti myös yhteiskunnalliseen uudistamiseen sekä uusien yhteiskuntaa ja ihmisiä hyödyttävien toimintamallien kehittämiseen ja niiden skaalaamiseen.

Nopein keino ratkoa sosiaalisten innovaatioiden rahoitukseen liittyviä ongelmia voi olla pilottiprojektien käynnistäminen alan avaintoimijoiden yhteistyön avulla. Sama koskee myös missiolähtöistä innovaatiopolitiikkaa. Tähän mennessä on pääasiassa selvitelty, mitä on sosiaalinen innovaatiotoiminta ja missiolähtöinen innovaatiopolitiikka. Olisi jo korkea aika päästä konkreettisesti näkemään, mitä yhteiskunnallisten ongelmien ratkaiseminen missiolähtöisesti sosiaalisten innovaatioiden tuella on ja voi olla.

Suomessa tarvitaan kahdensuuntaista innovaatiopolitiikkaa. Sosiaalinen innovaatiotoiminta on lähtökohtaisesti ihmis- ja yhteisölähtöistä toimintaa, jossa avainasemassa ovat innovaatioiden kehittäjät, käyttäjät ja tuottajat sekä näiden yhteistoiminnallinen tekemällä, kokeilemalla ja käyttämällä oppiminen. Tätä ruohonjuuritason toimintaa on edistettävä sen omista lähtökohdista käsin ja luomalla sille entistä parempia toimintaedellytyksiä.

Samalla tarvitsemme Suomeen myös uudenlaista kansallista innovaatiopolitiikkaa. Kun siirrytään systeemisiä piirteitä sisältävien monimutkaisten ongelmien ratkaisemiseen, tarvitaan isompia voimavaroja ja myös johtajuutta niiden toteuttamiseen. Tässä tarvitaan kansallista innovaatiopolitiikkaa ja sen linjauksia. Kansallisen vision rakentaminen yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen innovaatiotoimintaan on välttämätöntä myös siksi, että bottom up -tyyppinen sosiaalinen innovointi tulee nykyistä paremmin näkyviin ja resursoiduksi.

Politiikkaa uudistettaessa on tärkeää, että sosiaalinen innovointi nähdään sektorirajat ylittävänä toimintana. Se ei ole mitenkään erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon asia. Suomalaisten ja kansainvälisten esimerkkienkin perusteella voidaan nähdä, että sosiaalisia ja yhteiskunnallisia innovaatioita kehitetään, skaalataan ja kaupallistetaan kaikilla toimialoilla ja yhteiskunnan sektoreilla – koulutuksesta ympäristönhuoltoon ja työllistämiseen kaupunkien infrastruktuurien kehittämiseen.

Sosiaalinen innovaatio voi olla myös kaupallinen

Teknologiset ja sosiaaliset innovaatiot eivät ole kilpailijoita keskenään. Kestävän kehityksen haasteet ovat monimutkaisia ja vaativat systeemisiä, kokonaisvaltaisia muutoksia, joissa tarvitaan teknologisia innovaatioita, palveluinnovaatioita ja sosiaalisia innovaatioita sekä laaja-alaista yhteistyötä näitä edustavien eri toimijoiden kesken.

Myöskään kaupallisuus ei ole teknologisia ja sosiaalisia innovaatioita erottava tekijä, vaikka tapana onkin ollut liittää sosiaaliset innovaatiot julkiseen sektoriin ja teknologiset innovaatiot markkinaehtoisesti toimiviin yrityksiin.

Periaatteessa mikä tahansa sosiaalinen idea ja innovaatio voi olla kaupallistettavissa ja skaalattavissa aina globaaleille markkinoille asti. Kysymys on vain siitä, että halutaan ja päätetään toimia näin, ja että luodaan tätä toimintaa tukevat rakenteet ja välineet.

Sosiaalisen ja yhteiskunnallisen innovaation käsitettä tarvitaan

Sosiaalisen innovaation ongelma on sen epämääräisyys. Sosiaalinen innovaatiotoiminta jää helposti marginaaleihin, kun toimintaa ei tunnusteta. Viime vuosina otetuista askeleista huolimatta sosiaalisten innovaatioiden suomalainen ekosysteemi on vielä monessa suhteessa kehityksensä alkuvaiheessa. Tämä ilmenee jo siinä, että jo alan toimijat ymmärtävät peruskäsitteen sosiaalinen innovaatio vaihtelevalla tavalla, alan ulkopuolisista toimijoista puhumattakaan. Viimeksi mainituilla on erityisiä vaikeuksia jäsentää, miten innovaatio eroaa reformista tai uudistuksesta, ja mikä on innovaation tuoma lisäarvo.

Paine sosiaalisen innovaation ytimen ja rajojen määrittelyyn nousee paljolti siitä, että sosiaalisella innovaatiotoiminnalla on tarve lisätä tunnettuuttaan ja synnyttää myös poliittinen tahtotila, joka helpottaisi sosiaalisten innovaatiohankkeiden ja laajemmin sosiaalisten näkökohtien huomioon ottamisen TKI-hankkeiden rahoituksessa ja muussa edistämisessä.

On siis selvää, että sosiaalisen ja yhteiskunnallisen innovaation käsitettä tarvitaan tekemään ilmiötä näkyväksi ja ymmärrettäväksi.

Kansalaisjärjestöt ja ihmiset innovaatiopolitiikan ytimeen

Suomen innovaatiopolitiikka jättää syrjään paljon innovaatiopotentiaalia. Kansalaisjärjestöt ovat aina olleet tärkeä yhteiskunnallinen muutosvoima. Innovatiopolitiikasta ne loistavat poissaolollaan.

Rahoitusmekanismit eivät kovin hyvin tunnista järjestöjen innovaatiotoimintaa. Järjestöjen ei ole helppoa saada rahoitusta innovaation kehittämiseen, saatikka sen levittämiseen tai kaupallistamiseen.

Rahoitusmekanismeissa on esteitä myös sille, että yritykset, järjestöt ja julkinen sektori voisivat yhdessä kehittää innovaatioita. Järjestöt ovat viime aikoina yhä enemmän yhdistäneet voimiaan kehittämistyössä ja kyenneet näin entistä vaikuttavampaan toimintaan. Samaa yhteistyötä tarvittaisiin yksityisen, julkisen ja järjestösektorin välille. Tämä edellyttää merkittäviä muutoksia rahoitusrakenteisiin.

Sosiaalisten ja yhteiskunnallisten innovaatioiden lähtökohta on aina ihminen. Innovaatiot saavat alkunsa ihmisten tarpeista ja ihmisille merkityksellisistä asioista. Ihmisten tarpeiden tunnistaminen ja elävä yhteys ihmisten arkeen ovat järjestöjen keskeinen voimavara.

Tarvitaan yhteistyötä ja yhteisiä alustoja innovointiin

Sosiaalinen ja yhteiskunnallinen innovointi on tällä hetkellä pistemäistä. On havaittavissa, että sosiaaliset ja yhteiskunnalliset innovaattorit hakevat yhteisen tekemisen paikkoja. Innovaattorit tarvitsevat myös tukea ja valmennusta. Tarpeita liittyy kaikkiin innovaatioprosessin vaiheisiin, mutta ehkä erityisesti innovaatioiden skaalaamiseen ja kaupallistamiseen.

Suomeen tarvitaan ympäristöjä, joissa ideoita voidaan synnyttää ja hyödyntää yhteiskunnallisessa ja myös kaupallisessa mielessä.

Kaupungit ja kunnat voivat toimia osaltaan yhteiskunnallisen innovoinnin vauhdittajina ja alustoina. Sosiaalinen ja yhteiskunnallinen innovointi tulisi ottaa selkeästi mukaan erilaisiin kuntien ja valtion innovaatiokumppanuussopimuksiin sekä kunnille suunnattuihin ja myös kuntien itsensä myöntämiin kehittämisrahoituksiin.

Yhteisötaloudesta voimaa

Euroopan Unioni ja sen jäsenmaat ovat ryhtyneet edistämään aktiivisesti yhteisötaloutta. Suomessa kehitys on toistaiseksi ollut hyvin maltillista. Yhteiskunnallisten yritysten strategia ja sen myötä perustettu

yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus ovat olleet tärkeitä tienviittoja yhteisötalouden kehittämiseksi Suomessa.

Yhteisötalouden voimistuminen luo uusia työpaikkoja ja kestävä kasvua. Yhteiskunnalliset ja sosiaaliset innovaatiot kuuluvat kiinteästi yhteisötalouteen. Yhteisötaloutta vahvistamalla voidaan siten luoda entistä parempia edellytyksiä myös laaja-alaiselle innovaatiotoiminnalle.

Pyöreän pöydän keskustelijat

Pyöreän pöydän keskusteluun kutsuttiin innovaatiotoiminnan kannalta keskeisiä viranhaltijoita työ- ja elinkeinoministeriöstä, toiminnan rahoittajia sosiaali- ja terveysalan järjestöjen avustuskeskuksesta STEA:sta ja Business Finlandista sekä erilaisten järjestöjen edustajia.

Osallistajat:

Hanna Heinonen, sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus, STM

Merja Jutila-Roon, Teollisuuden palkansaajat ry.

Katri Kallio, VTT

Kimmo Kumlander, Silta-Valmennus ry.

Tapani Kojonsaari, työ- ja elinkeinoministeriö

Marja-Liisa Niinikoski, Suomen Tekstiili & Muoti ry

Tuija Oivo, työ- ja elinkeinoministeriö

Markus Raivio, Kukunori ry.

Elisa Ramstad, Business Finland

Harri Länsipuro, työ- ja elinkeinoministeriö

Tarmo Lemola, fasilitaattori

Soile Kuitunen, fasilitaattori, kutsuja, Kuntoutussäätiö

Tarmo Lemola, fasilitaattori